

FRÁSÖGN

*af fundi forsætisnefndar Vestnorræna ráðsins með Evrópuþinginu
í Brussel 5. desember 2019.*

Árlegur fundur forsætisnefndar Vestnorræna ráðsins með þingnefnd Evrópuþingsins fór fram í Brussel hinn 5. desember. Þingnefndin sinnir samskiptum Evrópuþingsins við Sviss, Noreg, Ísland og EES-svæðið auk norðursins og er kölluð DEEA-nefndin. Af hálfu Alþingis sóttu fundinn Guðjón S. Brjánsson, formaður Íslandsdeildar, og Bylgja Árnadóttir alþjóðaritari. Helstu mál á dagskrá voru málefni norðurslóða og samskipti ráðsins við Evrópuþingið.

Andreas Schwab, formaður þingnefndar Evrópuþingsins um norðurslóðasamvinnu og samskipti við EES-löndin, opnaði fundinn. Hann benti á að Evrópusambandið og vestnorrænu löndin stæðu frammi fyrir sameiginlegum áskorunum á borð við afleiðingar af útgöngu Breta úr Evrópusambandinu og aukin ágreining milli Rússa og NATO. Í kjölfar nýlegrar heimsóknar DEEA-nefndarinnar og utanríkismálanefndar Evrópuþingsins til Noregs hefði verið ákveðið að norðurslóðamál yrðu í brennidepli þessara þingnefnda næstu mánuðina. Það væri forgangsmál að halda áfram árangursríkri samvinnu við norðlæg svæði Evrópu. Schwab sagði það bjargfasta skoðun sína að framfarir næðust í samvinnu ríkja. Því miður væru margir eyjaskeggjar á þeirri skoðun að of mikil alþjóðleg samvinna gæti skaðað þá en áskoranir á borð við loftslagsbreytingar sýndu þvert á móti að frekari samvinnu væri þörf.

Guðjón S. Brjánsson, formaður Vestnorræna ráðsins, þakkaði fyrir fundinn og óskaði þingmönnum Evrópuþingsins til hamingju með kjörið fyrir á árinu. Hann sagði stuttlega frá helstu vendingum í stjórnámálum í löndunum þremur og frá starfi ráðsins frá síðasta fundi sendinefndanna. Guðjón sagði augljóst að Vestur-Norðurlönd væru ekki lengur í jaðri heimsmálanna, ef sú hefði einhvern tímann verið raunin. Athygli stórveldanna beindist í sífellt auknum mæli að norðurslóðum. Þetta væri augljóst af orðræðu Trumps Bandaríkjaforseta um möguleg kaup á Grænlandi og ekki síður af samskiptum landanna við Rússa og Kínverja. Mikilvægt væri því fyrir löndin að taka þátt í alþjóðlegri umræðu um norðurslóðir. Þrátt fyrir smæð vestnorrænu landanna hefðu þau yfir gríðarstóru hafsvæði að ráða og því væri hagsæld landanna samfléttuð lífríki hafsins. Guðjón sagði einnig frá áherslu Vestnorræna ráðsins á verndun tungumála svæðisins. Tungumálin ættu undir högg að sækja sökum smæðar sinnar og enskan yrði sífellt meira áberandi sem mál tækninnar og afþreyingarefnis. Málefnið yrði í brennidepli á þemaráðstefnu ráðsins í janúar í Færeyjum. Christel Schaldemose, Evrópuþingkona frá Danmörku, hvatti ráðsmeðlimi til þess að leitast eftir samstarfi við Evrópusambandið. Mikil áhersla væri þar á verndun smárra tungumála og mögulegt væri að fá aðstoð og styrki við verkefni á því sviði.

Lars-Gunnar Wigemark, sendiherra Evrópusambandsins gagnvart norðurslóðum, sagði frá vinnu við að uppfæra norðurslóðastefnu Evrópusambandsins. Í næstum áratug hefði verið unnið að stefnumótun á sviðinu og samræmingu milli málefna sviða sem snertu svæðið. Þar mætti helst telja starf Evrópusambandsins á sviði umhverfis-, samgöngu- og fjarskiptamála. Wigemark benti á að þrjú aðildarlönd Evrópusambandsins væru aðilar að Norðurskautsráðinu og því væri eðlilegt að sambandið sýndi málefnum svæðisins athygli. Auðlindir norðurskautsins hefðu fyrst og fremst þýðingu fyrir norðurslóðalönd en vektu einnig áhuga Evrópusambandsins og landa á borð við Kína, Japan, Suður-Kóreu og Singapúr. Hann benti hins vegar á að löndin utan Evrópusambandsins hefðu aðra sýn á þróun svæðisins og legðu ekki jafn mikla áherslu á sjálfbæra þróun.

Jari Vilén, sérlegur ráðgjafi framkvæmdastjórnar ESB í norðurslóðamálum, sagði Norðurskautsráð hafa þjónað sínum tilgangi vel síðan það var stofnað á 10. áratugnum. Ráðið hefði verið vettvangur friðsamlegra samskipta norðurslóðarþjóða og tekist hefði að tryggja frið og samvinnu á svæðinu. Raunveruleikinn væri þó annar nú þar sem samkeppni hefði aukist milli norðurslóðaríkja. Hann benti á mikilvægi þess að norðurslóðarþjóðir hefðu í huga að hugmyndafræði og gildi samstarfsaðila skiptu máli. Ef löndin leituðu til Rússlands eða Kína um fjárfestingu og samvinnu væri hættan sú að með í kaupum fylgdu rússnesk viðhorf til réttinda frumbyggja.

Edva Jakobsen, varaformaður landsdeildar Færeyja í Vestnorræna ráðinu, sagði frá áherslum Vestnorræna ráðsins sem áheyrnaraðila að Norðurskautsráði og þátttöku ráðsins í Hringborði norðurslóða. Einnig benti hún á að ráðsmeðlimir tækju þátt í starfi annarra þingmannasamtaka á svæðinu. Ríkisstjórnir allra Vestur-Norðurlanda væru sammála um að stuðla að því að vígbúnaður væri í lágmarki á norðurslóðum og að leggja áherslu á að ákvarðanir um framtíð svæðisins væru teknar á lýðræðislegan hátt og grundvölluðust á alþjóðalögum. Minninguak Kleist, sendifulltrúi Grænlandinga í Brussel, sagði mikilvægt að hafa í huga að ekki væru öll landsvæði á norðurslóðum eða samfélög frumbyggja eins. Samfélögin væru ólík með tilliti til þess hvernig þau nýttu auðlindir náttúrunnar og alþjóðastjórnarmál hefðu ólík áhrif á þau. Hann ítrekaði að grænenska landsstjórnin sinni flestum verkefnum ríkisstjórna og að um Grænlandinga gildi meginreglan um sjálfsákvörðunarrétt þjóða. Grænlandingar hefðu átt góða samvinnu við Evrópusambandið, sérstaklega varðandi fiskveiðar og menntun. Áhugi á fjárfestingum á Grænlandi hefði aukist mikið síðustu misserin og það væri kærkomið því mikil þörf væri á að styrkja menntakerfið og félagslega kerfið. Ef Grænland ætti að komast hjá því að þiggja styrki væri þó nauðsynlegt að eiga í samstarfi við einkaaðila. Hann hvatti Evrópusambandið til þess að sýna áhuga sinn á auknu samstarfi í verki því að gildi sambandsins um frið og sjálfbæra þróun væru kærkomin á norðurslóðum. Aileen McLeod, Evrópuþingkona frá Skotlandi og meðlimur DEEA-nefndarinnar, sagðist vel skilja sjálfstæðisbaráttu Vestur-Norðurlanda. Skoska svæðisstjórnin hefði áhuga á að styrkja sambandið við norðurslóðaríki á grundvelli sameiginlegrar menningar og skyldleika, hagsmuna og gilda. Hún benti meðlimum Vestnorræna ráðsins á að kynna sér skoskar lausnir varðandi stafræna heilsugæslu og menntun sem gagnaðist íbúum afskekktu svæða.

Guðjón S. Brjánsson þakkaði fyrir innlegg fundarmanna og sagðist sammála því að viðurkenna þyrfti breyttan raunveruleika á norðurslóðum. Áhugi stórveldanna á svæðinu væri mun meiri en á 10. áratugnum og mikilvægt væri að standa vörð um hagsmuni íbúa svæðisins. Vígbúnaðarkapphlaup stórvelda eða samkeppni þeirra um yfirráð yfir auðlindum ógnaði þessum hagsmunum. Hann sagði Vestur-Norðurlönd öll standa frammi fyrir þeirri áskorun að fólk flyttist burt frá afskekktustu svæðunum. Hætta væri á atgervisflóttu og til þess að sporna við honum þyrfti að skapa tækifæri fyrir ungt fólk í þessum byggðum. Það væri þó alls ekki óumdeilt hvernig best yrði að því staðið. Kleist samsinnu þessu og sagði mikilvægt fyrir Grænlandinga að byggja upp menntun í landinu svo að fólk flyttist síður burtu. Aðeins um helmingur þeirra Grænlandinga sem flyttu til Danmerkur sneru aftur heim. Þetta fólk væri einmitt fólkið sem gæti breytt samfélaginu.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins og á vefsvæðinu www.vestnordisk.is.